

ผลของการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดต่อพฤติกรรม
การสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล

The Effects of Reflective Thinking Skill Promoting based Learning and Instruction
on Reflective Thinking Behaviors among Nursing Students

พรพิมล ชัยสา¹ และ สายชล จันทร์วิจิตร²
Pornpimol Chaisa¹ and Saichol Janwijit²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษา ก่อนและหลังได้
รับการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิด (2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการสะท้อนคิด
ของนักศึกษาหลังได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดและนักศึกษาที่ได้
รับการจัดการเรียนการสอนตามปกติ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาล
บรมราชชนนี พุทธชินราช วิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 1 จำนวน 28 คน กลุ่มทดลอง
14 คน และกลุ่มควบคุม 14 คน เป็นการวิจัยกึ่งทดลองชนิดสองกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง เครื่องมือ
ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล และแบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิด วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลใช้
สถิติความถี่และร้อยละ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดก่อนและหลังการจัดการเรียน
การสอนด้วยสถิติ Paired *t*-test และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของกลุ่มควบคุม
และกลุ่มทดลองด้วยสถิติ independent *t*-test พบว่า (1) ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของ
นักศึกษาหลังการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดสูงกว่าก่อนเข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาที่ได้รับการเรียนการสอน
โดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดสูงกว่านักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามปกติอย่างมีนัย
สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะการสะท้อนคิด, พฤติกรรมการสะท้อนคิด, นักศึกษาพยาบาล, การจัดการเรียนการสอน

Article Info: Received 28 September, 2019; Received in revised form 4 January, 2020; Accepted 23 January, 2020

¹ พยาบาลวิชาชีพ ชำนาญการ (ด้านการสอน) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช อีเมล: aaom_ck@hotmail.com
Registered Nurse (Teaching), Boromarajonani College of Nursing Buddhachinaraj Email: aaom_ck@hotmail.com

² พยาบาลวิชาชีพ ชำนาญการ (ด้านการสอน) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช อีเมล: sjunwijit@yahoo.com
Registered Nurse (Teaching), Boromarajonani College of Nursing Buddhachinaraj Email: sjunwijit@yahoo.com

Abstract

This research aimed (1) to compare reflective thinking behaviors of nursing students pre and post attending the instructional management by promoting reflective thinking skills, and (2) to compare the reflective thinking behaviors of nursing students who post received the instructional management by promoting reflective thinking skills to regular teaching method. Twenty eight sophomore/2nd year nursing students, Boromarajonani College of Nursing Buddhachinaraj, in the experimental group 14 persons and 14 persons in the control group who registered in the Health problem 1 subject, were enrolled in the study by purposive sampling. This study was a quasi-experimental, two groups pre-test, post-test design research. The research instruments were the demographaic data and Reflective Thinking Behaviors Assessment Form. The demographic data were analyzed by using frequency and percentage. The reflective thinking behaviors scores before and after attending the instructional management by promoting reflective thinking skills were compared by using paired t-test, and compared the reflective thinking scores of the control and the intervention group by using independent t-test. The results of the study showed that (1) the nursing students' reflective thinking behaviors scores after attending the instructional management by promoting reflective thinking skills were higher than those before attending the instructional management method with statistical significance of .05, and (2) the reflective thinking behaviors scores of nursing students who received the instructional management by promoting reflective thinking skills were higher than those in the control group with statistical significance of .05.

Keywords: reflective thinking skills, reflective thinking behaviors, nursing students, instruction

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ระบุว่าบทบาททางการศึกษาในยุคนี้เป็นยุคความรู้ ซึ่งระบอบบทบาทการศึกษาที่สำคัญไว้ทั้งหมด 4 บทบาท ได้แก่ 1) เพื่อการทำงาน และเพื่อสังคม 2) เพื่อฝึกฝนสติปัญญาของตน 3) เพื่อทำหน้าที่พลเมือง และ 4) เพื่อสืบทอดจารีตและคุณค่า ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญยิ่งสำหรับครูผู้สอนทุกคน ที่จะนำลูกศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ให้มีลักษณะ 8 ประการ ดังนี้ คือ 1) มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่ตนเองพึงพอใจ สามารถแสดงออกความคิดเห็น และแสดงลักษณะเฉพาะของตนเองได้ 2) ต้องการดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ นั้นให้ตรงตามความพึงพอใจ และความต้องการของตนเอง 3) ตรวจสอบหาความจริงของ

ข้อมูลต่าง ๆ ได้ 4) เป็นตัวของตัวเอง และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น 5) มีความสนุกสนานกับงาน รู้จักการเรียนรู้ด้านการใช้ชีวิต ทักษะชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม 6) การให้ความร่วมมือในการทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของทุกกิจกรรม 7) มีความรวดเร็วในการสื่อสาร การหาข้อมูล และตอบคำถาม และ 8) รู้จักการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทั้งในการทำงาน และในการใช้ชีวิตประจำวัน (วิจารณ์ พานิช, 2555) ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องออกแบบการจัดการเรียนการสอนในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะ และทักษะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนนำทักษะต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2561)

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมีความจำเป็นจะต้องพัฒนา โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาพยาบาลในศตวรรษที่ 21 นั้น จะต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้นำความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา รวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรม และมีทักษะปฏิบัติที่ดี เพื่อไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนการสอน (พรณี ปานเทวัญ, 2559) ในขณะเดียวกันผู้สอนจะต้องประเมินผู้เรียนทั้งในด้านความรู้และความสามารถ โดยผู้สอนจะต้องจัดกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสม และมีการมอบหมายงานแทนการสอนโดยผู้สอนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลมีโอกาสในการฝึกปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของกระบวนวิชาอย่างแท้จริง นักศึกษาพยาบาลจะได้ฝึกทักษะ การตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดทักษะการตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาที่อาจพบในการฝึกปฏิบัติจริงในแหล่งฝึก ซึ่งถือว่ามี ความสำคัญยิ่งต่อการเป็นพยาบาลที่มีความสามารถในให้การพยาบาลต่อไปในอนาคต (วิภาดา คุณาวิกตกุล, 2558)

สำหรับพยาบาลเป็นบุคคลสำคัญในการดูแลผู้ป่วยที่เป็นโรค และผู้ป่วยที่มีแผนการรักษาที่มีความซับซ้อน การคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งพยาบาลเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องคิด วางแผน ตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยอยู่ตลอดเวลา เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยปลอดภัยและได้รับประโยชน์สูงสุด ดังนั้น การเรียนการสอนนักศึกษาพยาบาลให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญควบคู่ไปกับการสอนเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางการพยาบาล การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการสะท้อนคิดเป็นอีก

วิธีการสอนหนึ่งที่สามารถใช้ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลได้คืออย่างมีประสิทธิวิธภาพมากยิ่งขึ้น (กรรณิกา วิชัยเนตร, 2557)

การสะท้อนคิด (reflection) หมายถึง กระบวนการคิดใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วน เป็นการคิดไตร่ตรองทบทวนย้อนกลับไปโนประเด็นหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านั้นให้เป็นการเรียนรู้และความรู้ ซึ่งจะเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองและแนวคิดใหม่ โดยอาศัยการคิด กระบวนการทางปัญญาและทัศนคติ เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ รวมทั้งเป็นการสำรวจตนเอง เพื่อค้นหาว่าตนเองรู้และไม่รู้อะไร จนนำไปสู่ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น (วารุณี พลิกบัว, 2561) การสะท้อนคิดเป็นอีกวิธีการสอนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยวิธีการสอนแบบสะท้อนคิดทำให้ผู้สอนสามารถประเมินความรู้ ทัศนคติ และทักษะการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลได้โดยผู้สอนสามารถประเมินปัญหาของผู้เรียน และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างฝึกปฏิบัติการพยาบาลได้ใกล้ชิดและทันท่วงที นอกจากนี้การสะท้อนคิดยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดทบทวนตนเอง ทั้งความรู้สึก การคิด และการฝึกปฏิบัติของตนเอง เรียนรู้ปัญหาจากสถานการณ์จริง ค้นหาวิธีการแก้ไข และนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นได้ (กรรณิกา วิชัยเนตร, 2557)

การสะท้อนคิดประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (description) เป็นการบรรยายที่เกิดจากความรู้สึกที่กำลังเผชิญกับสถานการณ์นั้น ๆ 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน โดยการสะท้อนคิดจากการสังเกตความรู้สึก (feelings) และการรับรู้ความรู้สึกอย่างไร มีปฏิกิริยาอย่างไร หรือคิดอย่างไรต่ออุบัติการณ์ สถานการณ์หรือประเด็นแนวคิดที่เกิดขึ้น เช่น การขาดความมั่นใจ ความกลัว ความสับสนในการปฏิบัติงาน 3) การประเมินวิเคราะห์ประสบการณ์ (evaluation) ซึ่งจะประเมินว่ามีความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร ตนเองและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องตอบสนองอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นการประเมินวิเคราะห์ประสบการณ์ว่าเป็นไปในทางดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับอุบัติการณ์ สถานการณ์ หรือประเด็นแนวคิดนั้น แล้วนำสิ่งที่ให้คุณค่ามาใช้ในการตัดสินใจ และมีการอ้างอิงหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 4) วิเคราะห์ (analysis) เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์โดยภาพรวมว่า สิ่งที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรค มีอะไรบ้างที่จะสามารถช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น โดยมีการอ้างอิงและเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ

ใช้ประสบการณ์เดิมมาช่วยในการมองว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร 5) สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ (general conclusions) เป็นการสรุปความคิดรวบยอดจากการวิเคราะห์โดยใช้เหตุและผล หรือสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ รวมถึงการสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยใช้ประสบการณ์เดิมมาช่วย ได้แก่ความรู้ ทักษะคิด ข้อคิด และวิธีแก้ไขปัญหา หรือวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์ซ้ำขึ้นอีกโดยใช้เหตุผลประกอบ 6) การวางแผนปฏิบัติในอนาคต (personal action plans) การวางแผนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติในสถานการณ์ใหม่ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการสะท้อนคิด การเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์ในอดีต จนทำให้เกิดการรับรู้ ความเข้าใจ จนทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ เพื่อเพิ่มความหมายกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ได้ลึกซึ้งมากขึ้น (Gibbs,1988)

ทั้งนี้จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ผลของการพัฒนาทักษะและระดับการสะท้อนคิดด้วยโปรแกรมเรียนรู้การสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรีของ วารุณี สุรวัดตนกุล และคณะ (2559 โดยคณะผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างเขียนบันทึกการเรียนรู้ตามโปรแกรมเรียนรู้การสะท้อนคิด จำนวนทั้งสิ้น 3 ครั้ง ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการสะท้อนคิดและระดับการสะท้อนคิดที่ดีขึ้น กล่าวคือ คะแนนเฉลี่ยทักษะการสะท้อนคิดก่อนกับหลังใช้โปรแกรมเรียนรู้การสะท้อนคิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิตของ ลำเจียก กำธร และคณะ (2560) หลังจากนักศึกษาได้บันทึกการเรียนรู้แต่ละครั้ง นักศึกษาพยาบาลมีคะแนนพฤติกรรมสะท้อนคิดสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการสะท้อนคิดเพื่อสร้างเสริมความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาลของ ดุจเดือน เขียวเหลือง และคณะ (2556) ผลการทดลองใช้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ พบว่าการจัดกิจกรรมตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบสามารถเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาลและทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดพฤติกรรมการสะท้อนคิด นักศึกษามีความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานต่อพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล

ของ อิศน์ วันชัย และคณะ (2561) ศึกษาในวิชาจิตวิทยาการพยาบาล เปรียบเทียบพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า หลังได้รับการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดโดยรวมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

การศึกษาที่กล่าวมาชี้ให้เห็นถึงรูปแบบการจัดการเรียนแบบสะท้อนคิดนั้น ทำให้นักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรมการสะท้อนคิดเพิ่มขึ้นได้ แต่ยังไม่พบการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 1 ซึ่งจัดการเรียนการสอนในหอผู้ป่วย อีกทั้งการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดและพฤติกรรมการสะท้อนคิดในการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติยังมีน้อยที่ผ่านมามีเพียงแค่การทบทวนวรรณกรรม และการศึกษาในการการสอนที่เป็นทฤษฎีที่พบจำนวนมาก ซึ่งการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดเรียนการสอนนักศึกษาพยาบาลในศตวรรษที่ 21 การศึกษาเรื่องนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาและผู้ป่วยต่อไป ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดต่อพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล ความรู้ที่จะได้จากการศึกษานี้จะช่วยยืนยันถึงประสิทธิผลและความเหมาะสมของผลของการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดต่อพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดูแลผู้ป่วยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิด
2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลหลังได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดและนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามปกติ

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาพยาบาล หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 68 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช ปีการศึกษา 2560 จำนวน 141 คน

กลุ่มตัวอย่าง ทำการเลือกอย่างเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ นักศึกษาพยาบาล หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 68 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช ปีการศึกษา 2560 ภาคการศึกษาปลาย ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาปฏิบัติการพยาบาล บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 1 จำนวน 28 คน เป็นกลุ่มควบคุม 14 คน และกลุ่มทดลอง 14 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และแบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิด ของ เชษฐา แก้วพรม (2556) มีข้อคำถามทั้งสิ้น จำนวน 14 ข้อ ได้แก่ 1) การวางแผนเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียน 2) การพูดคุยกับเพื่อน ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนในแต่ละวัน 3) การทบทวนเนื้อหาที่เคยเรียนไปแล้ว 4) การทบทวนและเชื่อมโยงความรู้แต่ละวิชาเข้าหากัน 5) การคิดเปรียบเทียบสิ่งที่อยากรู้กับความรู้ที่ได้รับจากรายวิชา 6) การคิดทบทวนว่ากำลังเรียนอะไร และเรียนเพื่ออะไร 7) การทบทวนเนื้อหาและสร้างข้อสรุปเพื่อให้เข้าใจมากขึ้น 8) การคิดไตร่ตรองว่าสิ่งที่กำลังเรียนมีคุณค่าต่อฉันอย่างไร 9) การพยายามปรับตัวให้คุ้นเคยกับรายวิชาที่เรียน 10) การทบทวนว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้ฉันเรียนรู้ได้อย่างไร 11) การทบทวนว่าแต่ละวันได้เรียนรู้อะไรบ้าง 12) ความพยายามที่จะเรียนรู้เมื่อพบสถานการณ์ใหม่ 13) ความพยายามค้นหาข้อดีของเหตุการณ์เพื่อการเรียนรู้ และ 14) การประเมินผลงานของตนเองเพื่อการพัฒนาในอนาคต ประกอบด้วยข้อคำตอบแบ่งคะแนนเป็น 4 ระดับ (rating scale) ได้แก่ ไม่เคยทำ ทำนาน ๆ ครั้ง ทำบ่อย ๆ และทำเป็นประจำ มีคะแนนข้อละ 1-4 คะแนนตามลำดับ วัตถุประสงค์ความเชื่อมั่นของแบบประเมินเท่ากับ 0.93

แบบแผนการวิจัย

แบบแผนการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ชนิดสองกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง (two group pre-test, post-test design)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. วางแผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงโดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิด

2. ปฐมนิเทศนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ชี้แจงวัตถุประสงค์ และรายละเอียดการทำกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดใช้เวลา 1 ชั่วโมง

3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

เก็บข้อมูลจากกลุ่มควบคุมก่อน จำนวน 14 ราย ภายหลังจากการได้รับการยินยอม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ให้กลุ่มควบคุมทำแบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดก่อนการทำกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติเป็นเวลา 2 สัปดาห์ ให้กลุ่มควบคุมได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ ได้แก่ การสอนภาคปฏิบัติ 2 สัปดาห์ การสอนข้างเตียง และการสอนในคลินิก 1 ครั้ง จำนวน 1 ชั่วโมง หลังจากการจัดการเรียนการสอน 2 สัปดาห์ ให้กลุ่มควบคุมทำแบบประเมินพฤติกรรมสะท้อนคิด เมื่อเสร็จสิ้นการตอบแบบสอบถามแล้ว หลังจากเสร็จสิ้นการวิจัย ผู้วิจัยจะให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และนำวิธีการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดไปสอนเสริมให้กับนักศึกษาในกลุ่มควบคุมและนักศึกษาที่สนใจนอกเวลาเรียน

กลุ่มทดลอง จำนวน 14 ราย ภายหลังจากการได้รับการยินยอม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ให้กลุ่มทดลองทำแบบประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิด และเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดเป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยสัปดาห์ที่ 1 ระหว่างสัปดาห์ให้กลุ่มตัวอย่างเขียนใบงานการเขียนบันทึกการเรียนรู้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยสัปดาห์ละ 1 ฉบับ (รายเดี่ยว) เพื่อดำเนินกิจกรรมตามแนวคิด reflective cycle ของกิบส์ (Gibbs, 1988) ซึ่งประกอบด้วยความคิด 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การคิดทบทวนรายละเอียดของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบนหอผู้ป่วย จากใบงานการเขียนบันทึกการเรียนรู้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยที่กลุ่มตัวอย่างบันทึกสถานการณ์ที่ตนเองสนใจมาก่อนประชุมกลุ่มย่อย 1) สถานการณ์ 2) การทบทวน

ความรู้สึกที่มีต่อสถานการณ์ โดยให้นักศึกษาเขียนความรู้สึกที่มีต่อสถานการณ์ที่ตนเองเลือกลง
 ในบันทึกการเรียนรู้ 3) การประเมินผลกระทบที่เกิดผลต่อสถานการณ์นั้น ๆ โดยให้นักศึกษา
 เขียนปัญหาสุขภาพของผู้ป่วย 4) การคิดเชื่อมโยงสถานการณ์ตามหลักเหตุผลหรือทฤษฎี
 ต่าง ๆ โดยให้นักศึกษาค้นหาความรู้ในทฤษฎีเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพผู้ป่วยใน
 สถานการณ์ที่เลือก เพื่อนำมาให้การพยาบาลผู้ป่วยเพิ่มเติม 5) การสรุปการเรียนรู้จาก
 ประสบการณ์และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ ให้นักศึกษาประเมินผลการพยาบาล
 และเขียนสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้จากสถานการณ์จริง และ 6) การคิดวางแผนเพื่อนำความรู้ไป
 ใช้ในการพยาบาลผู้ป่วยในอนาคต โดยให้นักศึกษาเขียนการวางแผนการพยาบาลผู้ป่วย เพื่อ
 พัฒนาในการให้การพยาบาลผู้ป่วยต่อไป จากนั้นเมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ผู้วิจัยจัดการเรียนการสอน
 1 ชั่วโมง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมวิจัยนำเสนอบันทึกการเรียนรู้ของตนเองต่อสมาชิกในกลุ่มทั้งหมด
 7 คน หลังจากนั้นผู้เข้าร่วมวิจัยส่งใบงานเพื่อรับคำแนะนำและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำ
 ข้อเสนอแนะที่ได้รับไปใช้ในการให้พยาบาลผู้ป่วยในสัปดาห์ที่ 2 ระหว่างสัปดาห์ที่ 2 ให้
 กลุ่มตัวอย่างเขียนใบงานการเขียนบันทึกการเรียนรู้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะฝึกปฏิบัติ
 งานบนหอผู้ป่วยอีก 1 ฉบับ (รายเดี่ยว) โดยดำเนินกิจกรรมตามแนวคิด reflective cycle
 ของกิบส์ (Gibbs, 1988) ซึ่งประกอบด้วยความคิด 6 ขั้นตอนดำเนิน จากนั้นเมื่อสิ้นสุดสัปดาห์
 ผู้วิจัยจัดการเรียนการสอน 1 ชั่วโมง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมวิจัยนำเสนอบันทึกการเรียนรู้ของตนเอง
 ต่อสมาชิกในกลุ่มทั้งหมด 7 คน หลังจากนั้นผู้เข้าร่วมวิจัยส่งใบงานเพื่อรับคำแนะนำและ
 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม 2 สัปดาห์ให้กลุ่มทดลองทำแบบประเมินพฤติกรรม
 สะท้อนคิดหลังการทำการกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ด้วยสถิติความถี่และร้อยละ
2. เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลัง
 การจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดด้วยสถิติ paired t-test
3. เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง
 ด้วยสถิติ independent t-test

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เป็นเพศชาย ร้อยละ 10.71 เพศหญิง ร้อยละ 89.29 กลุ่มทดลองมีอายุเฉลี่ย 22.00 ปี ($SD = 3.62$) และกลุ่มควบคุมมีอายุเฉลี่ย 22.57 ปี ($SD = 4.50$) กลุ่มตัวอย่างนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 89.29 และศาสนาคริสต์ ร้อยละ 10.71 รายได้ต่อเดือนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 4,000-5,000 บาท เกรดเฉลี่ยของกลุ่มควบคุม เท่ากับ 3.08 ($SD = 0.26$) และกลุ่มทดลอง เท่ากับ 3.09 ($SD = 0.22$)

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดของกลุ่มทดลอง (ตาราง 1)

ตาราง 1

คะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดของกลุ่มทดลอง

คะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของกลุ่มทดลอง	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย (SD)
ก่อนทดลอง	25	42	35.47 (4.82)
หลังทดลอง	48	54	51.27 (1.67)

หมายเหตุ: $p < .05$

ส่วนที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดและนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามปกติ (ตาราง 2)

ตาราง 2

คะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการทดลองเปรียบเทียบภายในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดกับกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิด

คะแนนพฤติกรรม	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		
	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย (SD)	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย (SD)
การสะท้อนคิด						
กลุ่มควบคุม	30	49	36.30 (4.99)	31	54	47.50 (6.89)
กลุ่มทดลอง	25	42	35.47 (4.82)	48	54	51.27 (1.67)

หมายเหตุ: $p < .05$

อภิปรายผล

การจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดเป็นสิ่งสำคัญต่อวิชาชีพพยาบาลอย่างมาก เนื่องจากพยาบาลเป็นวิชาชีพหนึ่งที่จะต้องปฏิบัติงานกับชีวิตมนุษย์ เป็นการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงซึ่งมีความหลากหลาย พยาบาลจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อใช้ในการคิด ตัดสินใจ แก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ และแก้ไขปัญหาให้ตรงตามความต้องการของผู้ป่วย ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อพยาบาลมีประสบการณ์ และการทักษะในการสะท้อนคิดในการปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ป่วย การฝึกการสะท้อนคิดเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถนำมาใช้เป็นวิธีการเรียนการสอนได้ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ผ่านกระบวนการพูดหรือการเขียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและผู้ป่วยมากขึ้น ส่งผลดีต่อการดูแลผู้ป่วยอย่างเข้าใจธรรมชาติและเกิดคุณธรรมจริยธรรมที่ดี (ลำเจียก กำธร และคณะ, 2560)

การจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนมีคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดเพิ่มขึ้น โดยมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดและกิจกรรมต่อไป นี้ คือ กำหนดให้นักศึกษาเขียนบันทึกการเรียนรู้หลังสิ้นสุดการเรียนภาคปฏิบัติแต่ละสัปดาห์ รวมจำนวน 2 ครั้ง บันทึกในแบบการเขียนบันทึกการเรียนรู้ตามแนวคิด reflective cycle ของกิบส์ (Gibbs, 1988) ซึ่งประกอบด้วยความคิด 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การคิดทบทวนรายละเอียดของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบนหอผู้ป่วย 2) การทบทวน

ความรู้สึกที่มีต่อสถานการณ์ 3) การประเมินผลกระทบที่เกิดผลต่อสถานการณ์นั้น ๆ 4) การคิด เชื่อมโยงสถานการณ์ตามหลักเหตุผลหรือทฤษฎีต่าง ๆ 5) การสรุปการเรียนรู้จากประสบการณ์ และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ และ 6) การคิดวางแผนเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการ พยายามช่วยในอนาคตซึ่งทำให้กลุ่มตัวอย่างนั้นเกิดภาพความคิดที่ต่อเนื่องและชัดเจน มากยิ่งขึ้น

ในขั้นตอนของการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดนั้น (Gibbs,1988) แต่ละขั้นตอน จะส่งเสริมให้กลุ่มตัวอย่างเกิดพฤติกรรมสะท้อนคิด คือ 1) การบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (description) เป็นการบรรยายที่เกิดจากความรู้สึกที่กำลังเผชิญกับสถานการณ์นั้น ๆ 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน โดยการสะท้อนคิดจากการสังเกตความรู้สึก (feelings) และการรับรู้ความรู้สึกอย่างไร มีปฏิกิริยาอย่างไร หรือคิดอย่างไรต่ออุบัติการณ์ สถานการณ์หรือ ประเด็นแนวคิดที่เกิดขึ้น เช่น การขาดความมั่นใจ ความกลัว ความสับสนในการปฏิบัติงาน เป็นต้น 3) การประเมินวิเคราะห์ประสบการณ์ (evaluation) ซึ่งจะประเมินว่ามีความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร ตนเองและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องตอบสนอง อย่่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นการประเมินวิเคราะห์ประสบการณ์ว่าเป็นไปในทางดี หรือไม่ดีเกี่ยวกับอุบัติการณ์ สถานการณ์ หรือประเด็นแนวคิดนั้น แล้วนำสิ่งที่ให้คุณค่า มาใช้ในการตัดสินใจ และมีการอ้างอิงหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 4) วิเคราะห์ (analysis) เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์โดยภาพรวมว่า สิ่งที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรค มีอะไรบ้าง ที่จะสามารถช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น โดยมีการอ้างอิงและเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง และใช้ประสบการณ์เดิมมาช่วยในการมองว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร 5) สรุป สิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ (general conclusions) เป็นการสรุปความคิดรวบยอดจาก การวิเคราะห์โดยใช้เหตุและผล หรือสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ รวมถึงการสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยใช้ประสบการณ์เดิมมาช่วย ได้แก่ความรู้ ทักษะคิด ข้อคิด และวิธีแก้ไขปัญหา หรือวิธี การป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์ซ้ำขึ้นอีกโดยใช้เหตุผลประกอบ 6) การวางแผนปฏิบัติใน อนาคต (personal action plans) การวางแผนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติในสถานการณ์ใหม่ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้น เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา ถ้าหากสถานการณ์นี้เกิดขึ้นอีก เราจะทำอะไรที่แตกต่างไปจากเดิมบ้าง มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร การจัดการเรียนการสอน โดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น มีผลทำให้กลุ่ม

ตัวอย่างได้มีโอกาสดิใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วน คิดไตร่ตรองทบทวนย้อนกลับไปในระดับหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านั้นให้เป็นการเรียนรู้และความรู้ ซึ่งจะเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองและแนวคิดใหม่ โดยอาศัยการคิด กระบวนการทางปัญญา และทัศนคติ เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ รวมทั้งเป็นการสำรวจตนเอง เพื่อค้นหาว่าตนเองรู้และไม่รู้อะไร จนนำไปสู่ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น (วารุณี พลิกบัว, 2561)

การศึกษาครั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาที่ผ่านมาที่มีการจัดการเรียนการสอน โดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดที่คล้ายคลึงกับวิธีการที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าได้ผลในทิศทางเดียวกับ ผลของการพัฒนาทักษะและระดับการสะท้อนคิดด้วยโปรแกรมเรียนรู้การสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรีของวารุณี สุรวัฒนกุล และคณะ (2559) โดยคณะผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างเขียนบันทึกการเรียนรู้ตามโปรแกรมเรียนรู้การสะท้อนคิด จำนวนทั้งสิ้น 3 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการสะท้อนคิดและระดับการสะท้อนคิดที่ดีขึ้น กล่าวคือ คะแนนเฉลี่ยทักษะการสะท้อนคิดก่อนกับหลังใช้โปรแกรมเรียนรู้การสะท้อนคิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิตของ ลำเจียก กัมธกร และคณะ (2560) หลังจากนักศึกษาได้บันทึกการเรียนรู้แต่ละครั้ง นักศึกษาพยาบาลมีคะแนนพฤติกรรมสะท้อนคิดสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการสะท้อนคิดเพื่อสร้างเสริมความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาลของ ดุจเดือน เขียวเหลือง และคณะ (2556) ผลการทดลองใช้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ พบว่า การจัดกิจกรรมตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบสามารถเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาล และทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดพฤติกรรมการสะท้อนคิด นักศึกษามีความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาล หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิด ความคล้ายคลึงกันของผลการทดลองดังกล่าว สามารถยืนยันได้ถึงประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดที่มีต่อการเพิ่มพฤติกรรม การสะท้อนคิดได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุป ผลจากการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดมากขึ้น การจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดสามารถทำได้ง่ายและสะดวกในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ ดังนั้นจึงควรนำไปผสมผสานกับการจัดการเรียนการสอนที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพยาบาลอันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ในการเรียนการสอนที่ดีขึ้นที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดเป็นวิธีการที่ไม่มีมีความยุ่งยากในทางปฏิบัติ สามารถกระทำได้ง่ายและสะดวกไม่ต้องมีอุปกรณ์ใด ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นความเป็นไปได้ในด้านการเรียนการสอน และเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติทางปฏิบัติ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรรณิกา วิชัยเนตร. (2557). การสะท้อนคิด: การสอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 6(2), 188-199.
- เชษฐา แก้วพรม. (2556). การพัฒนาทักษะสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ในรายวิชาการสอนและการให้คำปรึกษาทางสุขภาพ. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, 24(2), 12-20.
- ดุจเดือน เขียวเหลือง, วาริรัตน์ แก้วอุไร, พูลสุข หิงคานนท์, และ สายฝน วิบูลรังสรรค์. (2556). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการสะท้อนคิดเพื่อสร้างเสริมความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 15(4), 9-21.
- พรรณี ปานเพ็ญ. (2559). การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กับการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาชีพพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 17(3), 17-24.

ลำเจียก กำธร, จิณัฐตา ศุภศรี, และ ฐาปนี อัครสุวรรณกุล. (2560). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 4(1), 15-27.

วารุณี พลิกบัว. (2561). *การสะท้อนความคิด (Reflection)*. มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ http://www.ns.mahidol.ac.th/english/th/departments/MN/th/km/56/km_reflection.html

วารุณี สุวรรณกุล, ทรงเสลา นางจ๋านง, และ ยศพล เหลืองโสมนภา. (2559). ผลของการพัฒนาทักษะและระดับการสะท้อนคิดด้วยโปรแกรมเรียนรู้การสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี. *Journal of Phrapokklao Nursing College*, 27(1), 61-71.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วิภาดา คุณาวิกติกุล. (2558). การเรียนการสอนสาขาพยาบาลศาสตร์ในยุคศตวรรษที่ 21. *วารสารพยาบาลสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 42(2), 152-156.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (สพฐ). แนวทางจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ระบบจัดการเว็บไซต์ มทร.ล้านนา. https://webs.rmutl.ac.th/assets/upload/files/2016/09/20160908101755_51855.pdf

อัศนี วันชัย, อัญชลี แก้วสระศรี, อารีย์ กุลจุ, และ นุศรา วิจิตรแก้ว. (2561). ผลของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ต่อพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล. *Songklanagarind Journal of Nursing*, 38(2), 11-19.

ภาษาอังกฤษ

Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: A guide to teaching learning methods*. OxfordBrookes University.